

KAKS HARGLA KIHELKONNA VETENIME

MARIKO FASTER

Annotatsioon. Artiklis vaadeldakse nimede *Koiva jõgi* (lt *Gauja*) ja *Aheru järv* päritolu ja etümoloogiat. *Koiva* nime päritolu üle on vaieldud juba aastakümneid, *Aheru järve* nime etümoloogiat pole siiani välja pakutud. Ei eesti- ega läti keelses kirjanduses pole *Koiva* nime päritolu lõplikku lahendust leidnud, kuid võõrkeelses kirjanduses paistab asi olevat selgunud. Wolfgang Schmidi (1998) arvates on tegu muinaseuroopa hüdronüümiga, mille tähendus jääb hämaraks (vrd saksa sõna *Gau* 'piirkond jõeorus', millel Schmidi arvates indoeuroopa etümoloogia puudub). Geograafiat vaadeldes peaks selgemaks saama nimeandmismotiiv: Väina ja Koiva suubuvad merre suhteliselt teineteise lähedal ning muistse nimeandja jaoks oli tähtis, kuhu jõgi viis. Väina on olnud rahvusvahelise tähtsusega veeteed, aga Koiva hoopis sisemaale viiv jõgi. *Aheru* (*ahi* + *järu* 'järv') *järve* nimi kuulub kokku teiste *Ahi*-tüveliste Eesti kohanimedega, mis paiknevad enamasti mingitel vanadel piiridel. Nime tuumsõna *ahi-* (*ahikotus*) tähendust saab ühendada ersa ja mokša sõnadega *aštums* ~ *aštems*, mis väljendavad põhitähendusena paigal olemist. Piiriäärse Hargla kihelkonna nimevaras kohtuvad seega nii indoeuroopa (või veel vanema substraatkeele) kui ka uurali päritolu nimed.

Võtmesõnad: hüdronüümid, etümoloogia, onomastika, Lõuna-Eesti

1. Sissejuhatus

Artiklis võetakse vaatluse alla kaks Hargla kihelkonna suure veekogu nime: *Koiva jõgi* ja *Aheru järv*. Jõgedel-järvedel võivad mõnikord olla ka rööpnimed ning jõelõikudel erisugused nimed, mis on antud kõige sagedamini külade järgi. Koival on alamjooksust kuni ülemjooksuni üks ja sama nimi, kuid erinevad rööpvormid läti ja eesti keeles. *Aheru järve* on kutsutud veel ka *Kandsi järveks* ja *Suurjärveks*. *Koiva* voolab nii Eestis kui ka Lätis, *Aheru järv* on täielikult Eesti territooriumil.

Need kaks nime on valitud käsitlemiseks sellepärast, et varasemate uurimuste taustal paistab nende etümoloogia olevat selge, ent lähemal reanalüüsil selguvad detailid, mis panevad nimede kohta seni arvatust kahtlema. Artikli eesmärk on välja selgitada nimede tähendus ja

algupära, analüüsides neid etümoloogia, tüpologia ja keelekontaktide vaatepunktist.

Hargla kihelkonnas on kokku 172 vetenime ehk hüdronüümi (AVKA). Nende hulgas on enamik semantilisel läbipaistvad või siis tekkinud mõne teise nime eeskujul, ent leidub ka vanu ja hämaraid. Nimeobjektide suurus ei ole siinjuures määrav, ka väikeste veekogude nimede hulgas leidub kummalisi ja läbipaistmatuid, nt *Särksekolgasuut*, *Äühv(ü)oja*, *Mallustõ oja* ja *Suulõq*.

Eestis pole varem terviklikke, kõiki vetenimesid käsitlevaid uurimusi tehtud, kuid üksikute nimede etümoloogiaid on artiklites siiski selgitatud. Sama joont jätkab ka see artikkel. Soomes on ilmunud mõni hea uurimus vetenimede kohta (nt Kiviniemi 1977; Hulden 1997; Palander 2000; Kepsu 2012; ka SPK 2007), aga terviklikud ülevaated kõikide jõe- ja järvenimede kohta puuduvad. Lätis seevastu on vetenimede igakülgse uurimisega juba aastaid tegeldud. On antud ülevaade kõikidest sealsetest hüdronüümidest (Endzelīnš 1934), eraldi on käsitletud järvenimesid (Balode 1985); Laimute Balode ja Ojārs Bušs on uurinud veekogunimesid eri aspektidest, näiteks läänemeresoome keeltest pärinevaid hüdronüüme (Balode, Bušs 2007: 27–43), maastikusõnu hüdronüümidest (Balode 2005), mütoloogilisi hüdronüüme (Balode 2008), metafoorseid hüdronüüme (Balode 2012), hüdronüüme kaartidel (Balode 1998, 1999), üksikute hüdronüümidest etümoloogiaid (Bušs 2003) jne.

2. Vetenedest üldiselt

Veekogud on olnud kõige olulisemad objektid, millele esmalt nimesid anda, sest veekogude ääres on elatud, nendest toitu hangitud, nende ääres loomi peetud, neid mööda liigutud pikki vahemaid ja nende kallastele püsiv asustus rajatud. (Palander 2000: 1–5; Kepsu 2012: 264) Kõige vanemad Soome jöenimed pärinevadki ajast, kui veel ei olnud püsivat asustust ja kui jõgesid kasutati liikumisteedeks igal aastaajal. Soomes voolavad jõed tihti läbi suuremate järvede. Need järved, mis olid kalapüügi jaoks olulised, said nime arvatavasti varem kui teised järved. Jõeale võidi nimi anda järve järgi: näiteks Oulujärvest välja voolavale jõeale anti nimeks Oulujoki 'Oulujõgi' (Pellos). (Kepsu 2012: 272) Jõgesid, millele on nimi antud mingit muud moodi (nt iseloomustades selle värvi või faunat), on samuti, aga märkimisväärselt vähem ja need nimed on nooremad. Vanemasse

kihti kuuluvad ka need jõenimed, millega seostuvad jõgede järgi nimetatud keskuskülad. Muud nooremad jõe kaldale tekkinud asustusnimed on aga tihti nimeandmise olukorra pea peale keeranud: asustusnimi muutus paremaks jõele nimeandmise motiiviks kui hea kalajärv ja seetõttu võidi muuta ka jõenime. (Kepsu 2012: 273)

Hüdronüümid võivad ühe objektiga seotuks jääda aastatuhandeteks, samal ajal kui teised nimed võivad olla üsna liikuvad. Kõik hüdronüümid pole muidugi vanad, nende hulgas on ka noori nimesid, aga keskmiselt on hüdronüümid kõige vanemad. Isikunimed muutuvad olenevalt keelest ja moest, ka asustusnimed võivad muutuda asustuspildi muutudes või sotsiaalsete tegurite tõttu, kuid hüdronüümid alluvad muutustele halvasti. (Koß 2002: 1–11)

Kuna hüdronüüme peetakse üldiselt kõige vanemaks nimekihistuks, siis võib nende hulgast leida ka kõige rohkem tundmatu päritoluga nimesid. Soome suuremate veekogude nimedest arvatakse tundmatut päritolu olevaks umbes veerand (SPK 2007). Mõni uurija (Rahkonen 2013: 153–191), kes on proovinud seda rühma määratleda, on leidnud, et suur osa neist nimedest võib pärineda tundmatust uurali keelest või lähedastest väljasurnud sugulaskeeltest. Eestis selline statistika veel puudub, kuid selge on, et meilgi on see kiht olemas. Näiteks ei ole siiani usaldusväärset etümoloogiat Eesti suuremate järvede nimedel, nagu *Peipsi*, *Võrtsjärv*, *Tamula*, *Vagula*, samuti pikimate jõgede nimedel, nagu *Võhandu*, *Piusa*, *Õhne*, *Elva*, *Kunda* (vt ka Ariste 1981; EKNR).

Pauli Rahkonen (2013: 156–158) on sõnastanud neli kriteeriumi, mille järgi tundmatut päritolu nimede etümoloogiaid otsida. Nimedes tuleb vaadelda korduvaid elemente, mis võivad viidata mingile maastikuobjektile. Selliste nimede taustal võivad olla kadunud maastikusõnad. Näiteks merjalaste aladel seostuvad *jahr-* ja *hra-* ~ *hro-*lõpulised nimed järvedega (Ahlqvist 2006: 14–16; Rahkonen 2013: 156). Võib vaadelda ka nimede lõpus olevaid sufikseid. Nii on näiteks leitud, et Soome järvenimede lõpus esinev **nka* ~ **nki* on algupäralt tundmatu (Räisänen 2003; Aikio 2007: 169). Lisaks on vaja tunda omaaegseid nimeandmisõhimõtteid ja vaadelda ka nimede levikupiirkonda.

Pikaealiste hüdronüümide kaudu on võimalik rekonstrueerida eelajaloolisi keelesuhteid. Näiteks sakslaste Muinas-Euroopa hüdronüümide uurimise tulemused näitavad kahte järjepidevuskust, millest üks asub Baltikumis ja teine Lääne-Saksamaal. Nende kahe keskuse hüdronüümides

on indoeuroopalikud või veel vanemad substraatsed keelelised leiud kõige paremini esindatud. Indoeuroopa päritolu nimed annavad tihti edasi veega seotud sõnavara, nagu *vesi*, *voolama*, *vedelik*, *niiske*. Elbe ja Visla vahelt on Muinas-Euroopa nimesid viimaste uurimustulemuste järgi samuti leitud. Varem on seal esil olnud ainult noorem slaavi päritolu hüdronüümide kiht. (Schmid 1998: 145; Koß 2002: 1–11) Sarnast uurimust on tehtud ka soome-ugri keelte aladel: Pauli Rahkonen (2013) on kohanimede, eriti just hüdronüümide abil uurinud kadunud merja, meštšera ja muroma keele paiknemist ning püüdnud iseloomustada veel varem välja surnud Novgorodi tšuudi keelt.

3. *Koiva*

Nii Eesti kui ka Läti territooriumil voolav Koiva (lt *Gauja*) on Läti pikim jõgi (452 km; ENE) ja see on Eesti-Läti piirijõeks 22 km ulatuses (VE). Jõe järgi on nimetatud kaks asustusüksust: *Koivaliin(a)* (lt *Gaujiena*) – linn Lätis – ja *Koikküla* – küla Koiva keskjooksul. Nime päritolu üle on pingsalt vaieldud XIX sajandi lõpul ja XX sajandi alguses ning Willem Reiman (1916) on oma artiklis võtnud ülevaatlikult kokku kõik varasemate uurijate seisukohad, mida siin artiklis ka lühidalt refereeritakse. Pärast Reimani pole eesti keeles juba peaaegu sada aastat sellel teemal tõsisemalt sõna võetud. Küll aga on nime päritolu üle arutletud teistes keeltes (nt Schmid 1998; Bušs 2003; Balode 2010; Kallio¹ 2014).

Küsimuseks on olnud, kas nimi *Koiva* tuleb läti keelest või on sel siiski läänemeresoomeline taust. Kuna nime esmane üleskirjutaja Läti Henrik on nime kuulnud kõige enne liivlastelt Turaida linnuse juures, on järeldatud, et see on tulnud liivi keelest. Väidetavalt pidas Läti Henrik seda liivi keele sõnaks (Reiman 1916: 25).

Henriku Liivimaa kroonikas (1224–1227) on tarvitusel nimekuju *Coiwa* ~ *Coiwe* (HLK) ning hilisemates dokumentides kasutatakse seda nime varieeruva kujul: *Coiva*, *Goyva*, *Goiwa*, *Gowa*. Paralleelselt on ajaloolistes dokumentides aga kasutatud Koiva jõe kohta ka saksakeelseid nimesid: *A*, *Lifländische Aa*, *Livländische Aa* ja ka *Treider Aa*, *Treider-a*, *Toreidera*, *Thored-a*, *Thoreider-a* (Reiman 1916: 25; Balode 2010).

¹ Tänan Petri Kalliot kasulike viidete ja inspireeriva kirjavahetuse eest. Selle tulemusena on nüüd kummalgi oma artikkel Koiva nime kohta.

Variandid *Treider*, *Toreidera* jt on lähtunud Turaida linnuse kohast. Võrdluseks: sakslaste nimetarvituses oli olemas veel ka teine jõgi *Kurländische* või *Kurische Aa* (ka *Semigaller-A*), mis lätlaste nimepruugis on kandnud nime *Lielupe* 'suur jõgi'. *Aa* jõenimena on saksa traditsioonis tähistanudki lihtsalt mingi piirkonna suurt jõge, vrd vanasaksa *aha* 'vesi, vool, jõgi', ladina *aqua* 'vesi', indoeuroopa **akwā* 'vesi'. (Reiman 1916: 25; Kluge 2002: *Au*)

XIX sajandi lõpul tegutsenud uurijad (Heinrich Neus, Eduard Pabst, Jaan Jung, August Bielenstein; viidatud Reiman 1916: 26–27 järgi) olid seisukohal, et *Koiva* nimi tuleneb liivi sõnast *kōv* ~ *kōv* 'kask' või lõuna-eesti sõnast *kōiv*, vrd soome *koivu*, ja tähendab sel juhul 'kasejõge'. Sealjuures on uurijad toonud paralleele nii Eestist kui ka Lätist, kus ka teisi, isegi suuri jõgesid on nimetatud puude järgi, vrd läti *Bērze* (< *bērzs* 'kask') või eesti *Pedja* (< *pedajas* 'mänd'). Reiman (1916: 27–28) märgib õigesti, et *kōiv* käändub *kōo* või *kōivu*. Aga kohe tuleb esile ka probleem türevokaaliga: sõna on *u-* või *o-*tüveline, nimi aga *a-*tüveline. Seda on ilmselt teadnud ka väga vanade hüdronüümide uurija Wolfgang Schmid, kes ütleb, et nime *Gauja* ja *Koiva* juurest sõna *kōiv* juurde jõudmist kujutab ta ette küll, kuid mitte seda, kuidas sõna *kōiv* juurest jõuda jõenime juurde (Schmid 1998: 148). Võiks veel arvata, et tegemist on *a-*tüvelise mitmuse omastava käände vormiga sõnast *kōiv*, mis on `kōiva, kuid sel juhul ei saaks nimest läti keeles häälikuseaduslikult tuleneda variant *Gauja*.

Türevokaalide probleemi on märganud ka Karl August Hermann (viidatud Reiman 1916: 28 järgi), kelle arvates võiks nimi tulla sõnast *koib* ~ *koiv* : *koiva* ja olla sellisena võrdlusnimi (jõgi nagu *koib* maastikus). Võrdlusnimesid (nimed, mille aluseks on sarnasuse tajumine koha ja võrreldava mõiste vahel) on aga antud tavaliselt väikestele kohtadele või objektidele kuival maal, mitte suurtele veekogudele. Pealegi võiks iga jõgi või oja olla nagu *koib* maastikus ja niiviisi ei ole põhjendatud, miks just see jõgi on sellise nime saanud. Janne Saarikivi pakkus 2012. aastal Eesti kohanimeraadatu seminaril välja, et nime aluseks võiks samuti olla sõna *koib* : *koiva* tähenduses 'jalg', ent nime motivatsioon oleks sel juhul 'teekonnajõgi (sm *taivaljoki*), mille ülemjooksult saaks jalgsi minna järgmisesse vesikonda üle maakitsuse'. *Koiva* ülemjooksul siiski mingit atraktiivset ühest vesikonnast teise liikumise teed ei ole teada; sel võib olla olnud vaid kohalik tähtsus. *Koiva* vesikonda piirab lõunas ja idas küll Daugava vesikond, kuid *Koiva* ja Daugava suue paiknevad kõrvuti

ning Koiva teed poleks vaja kasutada. Põhja pool Koiva jõge on Salatsi vesikond, millest pääseb Valga juures Väikse Emajõe vesikonda (vt ka Faster 2013). Pikem jalgsiteekond Koivalt Väiksele Emajõeale on siiski võimalik.

Willem Reiman (1916: 30) on märganud, et Ferdinand Johann Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatus leidub *Koiva jõe* kõrval ka rööpnimi *Kuiwa-jõgi* 'der Fluss Aa (in Livland) [jõgi *Aa* Liivimaal]' ja et ka rahvalauludes kasutatakse tihti nimekujusid *Kuiv* või *Kuiva*. Tema arvates ongi see kõige parem seletus. Reiman (1916: 31) kirjutab: „Vaataja silma paistab alt sügavast orust jõgi õhuke ja veevaene, s. o. kuiv olevat.” Tõestuseks lisab ta veel kõnekäänud *meri on kuiv* ja *kuiv vesi* 'mõõnaaeg (meres)' ning arvab, et sellega võib märkida ka madalat vett jões (Reiman 1916: 30). Veel arutleb Reiman selle üle, et kuna liivi keeles tähistab *kuiva* sõna *kūja*, peaks ka jõenimi liivi keeles olema **Kūja*. Aga kuna see nii siiski ei ole, arvab ta, et nimi on eesti keelest sinna laenatud (Reiman 1916: 31–32).

Esisilbi *o ~ u* varieerumine on lõunaeesti keeles tõepoolest üsna harilik nähtus, vrd *muro ~ moro* 'muru', *kond ~ kund* 'mets', *sui ~ soi* 'sugesin, kammisin', *lui ~ loi* 'lugesin' jt – niisiis on võimalik ka varieerumine *Koiva ~ Kuiva*. *o ~ u* varieerumisel sõnades *om ~ um*, *ommaq ~ ummaq* 'on' on arvatud *o*-lised vormid vanemaks ja *u*-lised uuemaks (Tauli 1956), mõnes teises sõnas võib aga ka teisiti olla. Koiva vanimad üleskirjutused ning nime suuline pruuk kinnitavad igatahes vaid *o*-list vormi. Rahvalauludes esinevate variantide *Kuiv ~ Kuiva* põhjuseks peab olema midagi muud, nt algriimi taotlus. Reiman (1916: 31) toob võrdluseks *Kuijõe* nime, kus ongi tegemist mõnikord kuivaks jääva jõega – niisiis on ta õigesti ära arvanud *Kuijõe* nime päritolu. Nimelt on kõik Eesti kohanimed, mille alguses on *kui-* või *kuiva-*, nt *Kuijõe*, *Kuie*, *Kuivajõe* jt, enamasti sellest motiveeritud, et küla juures olev suhteliselt väike jõgi kuivab suvel täiesti ära või kaob karstiala tõttu maa alla (EKNR). Koiva jõega aga mitte midagi sellist ei juhtu ja tegemist on ka suhteliselt suure jõega.

Jorma Koivulehto (1986: 170) arvates on kindlasti tegu balti, mitte läänemeresoome päritolu nimega. Nimelt on mõned germaani ja balti laenuid võetud algläänemeresoome keelde üle metateetiliselt, et asendada keelele võõraid konsonantühendeid (*vr*, *vj*, *vs*), nt eesti *karv* < balti **gaura-*; eesti *laev*, soome *laiva* < germaani **flauja-*; eesti *rasv* < germaani **krausa-*. Täpselt sama seaduspärasus ilmneb ka *Koiva* nimes: **Gawja* > **Kaiva* > *Koiva*. Balti keelte *a*-le vastab läänemeresoome keeltes tihti *o* (Koivulehto

1986: 170). Niisiis peab nime päritolu otsima balti keelevormi *Gauja*-kujust või veelgi vanemast indoeuroopa keelevormist.

Balti keelte uurijatele on teada, et ka Leedu Nemunase jõe üks lisajõgi (jõgi Leedus ja Valgevenes) kannab nime *Gauja* (Bušs 2003: 27–29). Seda on võrreldud leedu sõnaga *gaujà* 'kari, rahvamurd, hunnik'. Võrdlus pole eriti viljakas, kuna sellised jõenimed on nimesemantiliselt võimatud (vrd Schmid 1998: 148). Ojārs Bušs (2003: 27) on leidnud veel paralleeli vene keelega, kus sõnad *poū* 'sääseparv, mesilassülem' ja *peka* 'jõgi' on omavahel suguluses ning seega võiks *Gauja* kui 'kari' tähendada lihtsalt voolu või jõge. Tuletussuund või semantilise arengu suund 'jõgi, vool' > 'sääseparv, mesilassülem' on loogiline, aga 'kari' > *Gauja* 'jõgi' nii loogiline ei ole. Bušs (2003: 28) pakub veel, et *Gauja* nimi võiks tuleneda indoeuroopa tüvest *gou-* 'kisendama' ja viidata mingile häälightsusele, mida jõgi teeb. Seda peavadki mitmed uurijad kõige tõenäolisemaks (Balode 2010). Veel kirjutab Bušs (2003), et kuna läti *gūt* 'püüdma', leedu *guvus* 'kiire' ja vene *зымко* 'kiiresti' on omavahel seotud, siis võiks arvata, et nimi tähendab 'kiire jõgi' (algselt pärineb idee Leedu nimeuurijalt Bronys Savukynaselt, kes ühendas nime *Gauja* ja leedu verbitüve *góti* (*gója*, *gójo*) 'kiiresti minema' (1966)).

Kõige põhjalikumalt ja kaalutletumalt on kirjutanud *Gauja* nimest Wolfgang Schmid (1998). Schmid arvates peaks nii läti kui ka leedu *Gauja* nimele vastama vanapreisi asustusnimi *Gawgein* ja metsanimi *Gawgen* (1438 *Gauwen*). Kui *Gauja* on olnud balti algkeele nimi, siis peaks sellest leiduma ka redutseerunud diftongiga vorme. Selliseid ongi, nagu näiteks Lätis *Guja*. Peaks leiduma ka vokaalipikendusega vorme ja on neidki, näiteks Leedu *Góvija*. Leedu keeles on ka nime meessoost vaste *Gavỹs* (jārv). Läti ja Leedu kohanimedes esineb ka tuletisi *Gauja* nimepesast (Schmid 1998: 148–149).

Schmid (1998: 149) võrdleb *Gauja* nime saksa sõnaga *Gau*, mis tähistab piirkonda orus vee ääres. Selle sõna etümoloogia ei ole **ga-agwja*-'veeäärne', nagu varem on arvatud. Ometi esineb sõna *Gau* laial alal ja nii balti, muinasgooti, vanaülemsaksa kui ka tänapäeva saksa keeles. Saksa maal sisaldab kõige tavalisema jõe orus asuva piirkonna või maakonna nimi tihti hüdronüümi ja järelkomponenti *Gau*, nt *Rheingau*. Olemas on ka kohanimedid, kus *Gau* on asustusnimeks. Niisiis on *Gau* Saksamaal tähendanud just mingit territooriumi jõeorus. Sõna *Gau* germaani rekonstruktsioon on **gawja*, millele pole leitud kindlat indoeuroopa etümoloogiat.

Sõna on seostatud vanakreeka sõnaga *chōra* 'maa, vaba ruum', kuid see seos on häälikuliselt problemaatiline (Kluge 2002: *Gau*). Schmid (1998) arvates polegi vaja sõna *Gau* vanakreeka sõnaga seostada, vaid see võib olla tähistanud ainult maad jõe ääres või jõe orus ja võib germaani keeltes olla koguni substraatne sõna.

Schmid (1998) jaoks on *Gauja* tõeline muinasnimi, mis sobib hästi germaani ja balti nimede ritta ning selle võib julgelt võtta ürgvanade hüdronüümide hulka. Kindlalt võib öelda, et see nimi on sisaldanud diftongi ja alanud velaarise *g*-ga. Täendus pole päris selge, kuid kohanimede põhjal on lähedane 'territoorium veekogu ümber'.

Gauja nime sellist seletust võib pidada põhjendatuks küll. *Gauja* ja Daugava (Väina) suue asuvad teineteisele küllalt lähedal ning on täiesti võimalik, et muistne nimeandja võrdles kahe jõe nimesid. Erinevalt Daugavast, mis oli ülitähtis vee- ja liikumistee ühest vesikonnast teise kuni Musta mereni välja, on *Gauja* nagu maajõgi, mis on ümbritsetud jõeoru asulatest ja voolab vaid sisemaal, geograafiliselt kompaktsel alal. Ka Leedu-Valgevene *Gauja* jõgi viib vaid sisemaale, seevastu Nemunas ise on olnud tähtis liikumis- ja laevatee.

4. *Aheru järv*

Aheru järv asub praeguses Valga maakonnas Taheva vallas Hargla ja Karula kihelkonna piiril. Järv on 232,5 ha suurune (EJN). Järvel on veel teisigi nimesid, nt *Kandsi järv*, mis on nime saanud metsavahikoha järgi ja on seega hiline, sest seda kohtab dokumentides alates XIX sajandist, ning *Suurjärv* (1900. a Karula kaardil nimekuju *Surwa Jerw*; Kaart 1900). See näitab lihtsalt piirkonna kõige suurema järve staatust. Aheru järve lähedal asuvad Aheru talud ning ka kogu piirkond on tuntud selle nime järgi. Harilikel juhtudel on järvenimi primaarne ja asustusnimi sekundaarne ehk järvelt saadud. Seda võib arvata ka Aheru talude puhul, sest enamasti on *Ah(V)*-tüvelised asustusnimed saadud veekogult.

Järvenimena esineb see 1627. a revisjonis kujul *Ayhero Jerw* ja *Ayhere*. Revisjonis leidub veel nimekuju *Ayar Jesar* (sõna *jesar* all on ilmselt mõeldud poolakeelset sõna *jezioro* 'järv'), mis piirikirjelduste järgi on pigem Aheru järv, mitte Ähijärv, nagu väidetud. Samal ajal on olemas olnud ka küla *Ayhero Kuella* (Rev 1624/27: 96–98, 154). Nime struktuuri vaadeldes saab seal eristada nimetuuma ja liidet: *Ahe* + *ru*. *Ahe-* ~ *ahi-*nimedest ja

tähendusest tuleb juttu hiljem. Nimelõpu *-ro ~ -ru ~ -re* interpreteerimiseks on kaks võimalust. Üks võimalus on, et see on lühenenud sõnast **õru* 'oja', vrd kohanimed *Õru, Õruste, Õru oja* (sama, konsonandilisandusega sõna **võro ~ *võru* võib olla *Võru* nime aluseks, vrd Saar 2009), ning sellel juhul oleks primaarne hoopis Aheru järvest välja või läbi voolava oja nimi, seda siis kujul **Ahi + *õru* (tänapäeval tuntakse järvest välja voolavat oja sekundaarse nimega Laanemetsa oja). Oja on siiski väike, veeteena kasutamiskõlbmatu ja Aheru järv on ojaga võrreldes palju silmapaistvam objekt. Teine ja tõenäolisem on võimalus, et järelkomponent on samuti lühenenud, kuid teisest sõnast, näiteks lääne-eesti- ja liivipärasest vormist **-jāru* 'järv', mida ka siin-seal võru keele alal ette tuleb: **Ahi + jāru > Aheru*. Edaspidi on lühenenud nimi kasutajate jaoks juba hämardunud ja on tundunud vajalik lisada uus ja läbipaistev liigisõna *jārv: Aheru jārv*. Sellist nn topeldamist ehk hämardunud komponendi korvamist arusaadavamana sõnaga tuleb kohanimedes üsna tihti ette, nt *Ora* 'oja' > *Orajõgi* jt.

Linnulennult 10 km kaugusel Aheru järvest Karula kihelkonnas asub Ähijärv (sks *Ahe-See*). Selle nime kirjakujud on järgmised: 1627 *Aya, Ayher Jerw* (Rev 1624/27: 104, 154), 1685 *Asiger Jerw* (Kaart 1685), 1839 *Ahijerw, Aehe S.* (Rücker), XIX saj *Ahhi-See* (BHO), 1900 *Aahe Jarw* (Kaart 1900). Ähijärve nime üleskirjutuses *Ayher* on märgata järelkomponenti *-Vr*, mis on arvatavasti lühenenud kuju sõnast *-jārv* (vrd 1582 *Kodyar > Kodijärve* (PA I: 47); 1582 *Kariar > Karijärve* (PA I: 48); 1627 *Illmer > Ilmjärve* (Rev 1624/27)). Külanime *Ähijärve* üleskirjutustes on samamoodi edasi antud lühenenud vormi: **Ähijärveküla > 1586 Haierkula* (PA II: 331), 1627 *Ayer Kuella* (Rev 1624/27: 106). Selgub, et nime varasemad üleskirjutused on sarnased Aheru järve nimekujudega. XVIII sajandi lõpus on nime esiosas olnud siiski juba *ä*-häälik, mida on kirja pandud *e*-ga: 1782 talupoeg *Ehijerwe Pedro* (Hingeloend 1782: 56). Samas mõni nime üleskirjutus on kuni XX sajandi alguseni olnud *a*-line.

Nimede varasemad kirjapanijad on kahte järve tihti ka segamini ajanud. Võimalik, et *ä*-häälik tekkis *Ähijärve* nime algusse just suulisest varieerimisest kummagi nime üheselt mõistetavuse eesmärgil. Sama tendentsi on märganud Eero Kiviniemi (1977) Soome kohanimedes. Kuigi need kaks järvenime *Ähijärv* ja *Aheru järv* pole dokumentaalselt täpselt samasugusele algkujule tagasi viidavad, sisaldavad mõlemad esikomponendina sama sõna *ahi*-. Sõna alguses on *a ~ ä* vaheldumine mõnes positsioonis võimalik,

eriti kui teises silbis järgneb *i* (vrd ka Tauli 1956: 194). Võrumaal on veel vähemalt kaks *Ahijärve* ja *Ahitsu järv* (AVKA).

Üleskirjutuste sarnasust kohtab ka teistes *Ahi-*, *Ahe-*, *Ahj-*, isegi *Aia-* ja *Aak-*algulistest nimedes, millest paljud on ka asustusnimed (EKNR). Näiteks *Ahja* (kui asustusnime) üleskirjutused on järgmised: 1553 *Agill*, *Ayell*; 1582 *Aya*; 1627 *Aya kuella*; 1638 *Aya*, *Aya kyll*; 1686 *Aiahoff*; 1758 *Das Private Guth Aija*; 1774 *Aya ehstn. Aia- oder Ahja mois*; 1798 *Ayaküllä*; 1839 *Aya* (Simm 1971: 178). Isegi külanime üleskirjutustest paistavad välja sarnasused *Ähijärve* ja *Aheru järve* nimekujude vahel. Ilmne on, et küla ja mõis on nime saanud *Ahja* jõelt. Niisiis on ka siin primaarne veekogunimi. *Ahja* jõega on edelapoolsest otsast ühenduses järv, mille nimi on *Ahijärv*.

Eestis leidub kokku kümme nime, mis võiksid siia nimepessa kuuluda ja millest enamik on seotud veekogudega. Kõhklemisi võib siia nimepessa kuuluvaks pidada ka *Aht-*algulisi nimesid. (EKNR) Kui otsustada vanade üleskirjutuste järgi, võib nende kõikide aluseks pidada sõna *ahi*, kuid selle tähendus pole selge.

Siia nimepessa sobivad *Ahja jõgi*, *Ahijärv* selle ääres (Võn), *Aiu jõgi* (Rõu), *Ahijärv* (Kan), *Ahijärv* (Rõu Kasaritsa), *Ahitsu järv* (Rõu Nursi), *Ähijärv* (Krl), *Aheru järv* (Har Krl), *Kirikumäe järve* (Vas) vahetunud nimi (1561 *Озиярь*, 1588 *Ahirewo*) (EKNR). Muud liiki kohtadest võiksid ehk sama sõna sisaldada paikkonnanimi *Ahepalu* (Rõu Vana-Roosa), külanimi *Ahisilla* (Kos), võib-olla ka külanimi *Aimaa* (Nõo).

Nimepessa on juba varem tähele pandud ja seostatud peamiselt Mulgimaal tuntud ohverduskoha nimetustega *ahikotus*, *ahikoht*, *ahivare*, *ahivars*, *ahtmise paik*, *ahtmise kotus* (Ariste 1937/2010: 317). Oskar Loorits ühendas Mulgimaal ohverdamise tähenduses tuntud verbi *ahtima*, *ahtma*, *ahkma*, *ahvma* üldestilise verbiga *ahtma*, mis eelkõige tähendab 'vilja partele kuivama asetama, vilja üles andma; võrke kuivama riputama; toppima, palju sööma'. Loorits tõlgendas tähendusarenguks: andma > ohvriandi tooma. (Loorits 1935) Paul Ariste märkis õigesti, et vastav verb on lõunaeeesti keeles, sh ka Mulgimaal, *atma*, mitte *ahtma*: *rihi om atõt* 'rehi on üles pandud' (Trv), *ati ark* 'ahtmise hark' (Pst). Vastavus on häälikuseaduslik: urali **akta*-tüvele vastab põhjaeeesti ja soome keeles *ahta-*, lõunaeeesti keeles *atta*-tüvi (Ariste 1937/2010: 317–318; SSA 1992: *ahtaa*).

Ariste pidas soome mütoloogia veejumala nime *Ahti* seotuks pigemini *ahtma*-sõnaga, sest tüvi on esindatud kalastusterminoloogias. Kuid

Lõuna-Eestis esindaks seda sõna Ariste meelest pigem Wiedemannil esinev kalastussõna *ati-wõrk* 'triivvõrk' (Ariste 1937/2010: 317–318).

Ühend, kus nii lõuna- kui ka põhjajaeesti keelevormis oleks tekkinud *-ht-* (nõrgas astmes *-h-*), on meist ida poole jäävates uurali sugulaskeeltes *-št-*. Ariste leidis vastava verbi ersa ja mokša keelest: *aštums ~ aštems* 'elama, paiknema, viibima, seisma, istuma, varjul olema' (jpt lähedased tähendused). Sellel mordva keeltes olulisel verbitüvel on tekkinud palju lisatähendusi, muu hulgas ka tähendus 'külastamine, kuskil käimine'. Ariste (1937/2010: 318–320) oletas, et algselt kuskil elamist, olemist, viibimist, teatud koha külastamist tähendanud verb hakkas arhailisemaks muutudes tähendama ohvrikohta külastamist ja lõpuks ainult ohverdamist.

Kas Võrumaa Ahijärved, Aheru järv ja Ähijärv on 'ohverdamisjärved'? Kindlaid tõendeid selle kohta pole. Kõige tõenäolisemalt on looduslike pühapaikadena tunnetatud Ähijärve, mille kaldal leidub muistseid kalmeid, ja kunagist *Ahijärve, praegust Kirikumäe järve, mille kaldale õigeusu kiriku rajamine XVI sajandil peaks näitama, et kohta peeti ka varem pühaks. Kuid Aheru järve kohta pole sellist pärimust. Metsaga ümbritsetud järve kaldale pole ka tekkinud ühtki põlistalu. Järve ääres on vaid tuhandeid aastaid vanad kiviaegse kütikultuuri asustuse jäljed ning hilised metsavahikohad ja järvevahikoht. XVII sajandi Aheru küla, mille järeltulijaks on praegu Aheru talurühm, paikneb nii, et põlistalud jäävad igal pool järvest vähemalt 1 km kaugusele.

Ka kõiki neid järvenimesid koos vaadeldes torkab silma, et tegemist on järvedega, mis asuvad vanadest põllunduslikest asustuskeskustest küllalt kaugel. Lähemal vaatlusel selgub, et peaaegu kõigi nende järvede, nii suurte kui ka väikeste juures kohtuvad põlised piirid: Aheru järvel Sangaste, Koivaliina ja Lannamõtsa keskaegne piir, Ähijärvel Vana-Antsla ja Sangaste keskaegne piir, Kanepi Ahijärvel Otepää ja Põlva kihelkonda kuulunud Piigandi keskaegne piir, Kasaritsa Ahijärvel Kasaritsa ja Vastseliina varauusaegne piir, Ahitsõ järvel Rõuge ja Vastseliina lossile kuulunud Sänna varauusaegne piir, Ahja jõe Ahijärvel Ahja ja Kastre mõisa keskaegne piir.

Võrreldes nii *ahikotuse*-sõna kui ka Kagu-Eesti nime *Ahijärvi* mordva keelte sõna *aštums ~ aštems* kesksete ja perifeersete tähendustega, võib arvata, et kusagil käimise tähendus on Mordva poolel hiline areng. Piirikohtadega võib seostada pigem sealset keskset (algsel?) tähendust, mille semantika seostub püsimise, paigalolemise, rahulejäetuse, kaitstusega.

Need võiksid olla järved, kus kehtib eriline, naabritevaheliste suhetega reguleeritud kord. Vrd ersa *ašton kudo* 'maja, kuhu pruut peidab end kosilaste eest (kes ta muidu vana kombe kohaselt rööviksid); koht (maja), kuhu neid kogunevad käsitööd tegema' (MWB).

Ahikotustega seotult võiks nõustuda, et ka Võrumaal tuntud sõna *ahivare, ahivars* 'varemed' pärineb otseselt sellest **ašti*-tüvest ja seob endas algset tähendust 'olemine-elamine, elupaik', võib-olla ka 'varjupaik' (vrd Ariste 1937/2010: 319). Põhja- ja lõunaeesti keele üleminekuala läheduses Mulgimaal toimus lõunaeesti verbi *atma* segunemine põhjaeesti verbiga *ahma*, millel on andmise, kitsamalt ohverdamise tähendus. Niisugune mõttekäik aitaks seletada, miks Võrumaal, kus vana lõunaeesti sõnavara on üldjuhul täielikumalt säilinud, ei ole registreeritud *ahmist* ohverdamise tähenduses.

Tulles tagasi vetejumala nime *Ahti* ~ *Ahto* : *Ahden* ~ *Ahdon* juurde, pole sugugi kindel, et see on seotud riputamist või ülesseadmist tähistava *ahma*-verbiga. Ka SSA (1992: *Ahti*¹) ei paku kindlat sõnavaralist vastet. Häälikuliselt võiks see ehk pärineda ka samast **ašti*-tüvest nagu Võrumaa järvenimedki, kuid semantilist seost luua pole siiski lihtne.

5. Kokkuvõte

Eestis, mõnevõrra erinevalt Soomest ja Lätist, pole varem terviklikku ülevaadet hüdronüümide kohta ilmunud ja ka see artikkel jätkab kõigest üksikute nimede päritolu selgitamist. Artiklis vaadeldakse kahe hüdronüümi – *Koiva jõe* ja *Aheru järve* – päritolu.

Veekogud on kõige esimene liik objekte, millele tõenäoliselt nimesid anti, sest veekogud olid toidu hankimiseks ja liikumiseks eluliselt vajalikud. Hüdronüümid on keskmiselt kõige vanem nimekiht ning seepärast võib nende hulgast leida ka kõige rohkem tundmatut päritolu, raskesti etümologiseeritavaid või väga vanu nimesid.

Üks selline nimi, mille päritolu üle on pikalt arutlenud nii Eesti kui ka Läti nimeuurijad, on *Koiva*. Sellele on etümoloogiaid pakutud juba XIX sajandil, ent need on olnud kas häälikulooliselt või tüpoloogiliselt sobimatud. Artiklis on esitatud enamik neist arvukatest etümoloogiatega. Eesti keeles pole sellest nimest pea sada aastat midagi kirjutatud, kuid rahvusvaheliselt on *Koiva* nime lahendusele ilmselt juba jõutud. Kõige parema vihje, et tegu pole läänemeresoome päritolu nimega, on esitanud

Jorma Koivulehto (1986). Koivulehto avastas, et nii nagu mõnes balti ja germaani sõnas on konsonantühend laenatud metateetiliselt, nii on toimunud ka *Koiva* nimes. Tuletuskäik on võinud olla **Gawja* > **Kaiva* > *Koiva*. Kõige sobivama etümoloogia on aga välja pakkunud Wolfgang Schmid (1998). Ta on võrrelnud saksa sõna *Gau* 'piirkond jõeorus' (germaani algkujul **gawja*) ja balti keelte *Gauja* nimepesa. Sõna *Gau* rekonstruktsioonil **gawja* ei ole kindlat indoeuroopa etümoloogiat ja Schmid näeb *Gauja* (*Koiva*) nimes indoeuroopaeelset hüdronüümi. Artiklis on pakutud peale Schmid'i etümoloogia võimalik nimeandmismotiiv, kus omavahel on võrreldud nimesid *Daugava* (*Väina*) ja *Gauja* (*Koiva*). Kahte nime võrreldes on selgunud, et *Daugava* on rahvusvaheline tähtis veetee, *Koiva* aga sisemaale viiv jõgi.

Aheru järve nimi kuulub kokku teiste *Ahi*-tüveliste Eesti kohanime-dega. Siia nimepessa kuulub ka *Ähijärve* nimi. *Ahi*-sõna liitsõnas *ahikotus* 'ohverdamiskoht' on Paul Ariste 1937. a põhimõtteliselt õigesti ühendanud mordva keelte *ašt*-alguliste verbidega, mille põhitähendus on 'elama, paiknema, viibima, seisma, istuma, varjul olema'. Eesti *Ahi*-algulised kohanimed aga näitavad, et Ariste pakutud semantilise arengu seletus 'külaskäimise, ohverdamas käimise' kaudu, ei pruugi tõene olla. Enamasti piiridel paiknevad *Ahijärved* pakuvad ka otsesemate semantiliste seoste võimalusi (mordva keelte sõnade paigal olemist väljendavate põhitähendustega) – Lõuna-Eestis siis tähendus 'olemine-elamine, elupaik', ehk ka 'varjupaik'.

Kahe käsitletud nime juured on sügavamad, kui esmapilgul paistab. *Koiva* nime on algselt andnud kas balti või veel vanema indoeuroopa keele-vormi kõnelejad ja see võib sisaldada indoeuroopaeelset substraatsõna. *Aheru järve* nimi kuulub küll häälikuarengute põhjal läänemeresoome nimede hulka, kuid selle sõnavaralist sisaldust ja nimeandmismotiivi on võimalik mõista üksnes kõrvutuses mordva keeltega.

Kirjandus

Ahlqvist, Arja 2006. Ancient lakes in the former Finno-Ugrian territories of Central Russia: an experimental onomastic-palaeogeographical study. – The Slavicization of the Russian North. Mechanisms and Chronology. Ed. Juhani Nuorluoto. (= Slavica Helsingiensia 27.) Helsinki: Department of Slavonic and Baltic Languages and Literatures at Helsinki University, 11–49.

- Aikio, Ante 2004.** An essay on substrate studies and the origin of Saami. – Etymologie, Entlehnungen und Entwicklungen. Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70. Geburtstag. Hrsg. von Irma Hyvärinen, Petri Kallio und Jarmo Korhonen unter der Mitarbeit von Leena Kolehmainen. (= Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki 63.) Helsinki: Société Néophilologique, 5–34.
- Aikio, Ante 2007.** The study of Saami substrate toponyms in Finland. – *Onomastica Uralica* 4, 157–197.
- Ariste, Paul 1981.** Keelekontaktid. Eesti keele kontakte teiste keeltega. (= *Emakeele Seltsi toimetised* 14.) Tallinn: Valgus.
- Ariste, Paul 2010 (1937).** *Ahikotus*. – Sõnalaenuõbu. Koost. Peeter Olesk. (= Eesti mõttelugu 93.) Tartu: Ilmamaa, 317–321.
- AVKA** = Ajaloolise Võrumaa kohanimede andmebaas. <http://www.wi.ee/index.php/aoluulidso-voromaa-kotussonimmi-andmobaas> (04.11.2013).
- Balode 1985** = Лаймуте В. Балоде. Образование названий озер Латвийской ССР. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Академия Наук Латвийской ССР Институт Языка и Литературы им. А. Упита. Рига. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/627/Balode_LV_Obrzovanije_nazvanij_ozer_1985.pdf?sequence=6 (04.11.2013).
- Balode, Laimute 1998.** Hidronīmi 16.-17. gs. kartēs. – *Baltistica* 5, 47–52.
- Balode, Laimute 1999.** Hüdronüümid XVI-XVII sajandi Läti kaartidel. – *Keel ja Kirjandus* 8, 568–571.
- Balode, Laimute 2005.** Geographical appellatives in Baltic hydronymy: comparative aspect. – *Naming the World. From Common Nouns to Proper Names. Proceedings from the International Symposium, Zadar, September 1–4, 2004.* Ed. Dunja Brozović-Rončević, Enzo Caffarelli. Roma: Società Editrice Romana, 345–353.
- Balode, Laimute 2008.** Baltic mythologems in the hydronyms of Latvia and Lithuania. – *Perspectives of Baltic Philology.* Poznań: Rys, 21–40.
- Balode, Laimute 2010.** E-kiri Mariko Fasterile 11.11.2010.
- Balode, Laimute 2012.** Metaforiskie hidronīmi Latvijā. – *Baltistica* VIII, 9–17.
- Balode, Laimute, Ojārs Bušs 2007.** On Latvian Toponyms of Finno-Ugrian Origin. – *Borrowing of Place Names in the Uralian Languages.* (= *Onomastica Uralica* 4.) Debrecen-Helsinki.
- BHO** = Baltisches historisches Ortslexikon. I, Estland (einschließlich Nordlivland), 1985. Begonnen von Hans Feldmann. Hrsg. von Heinz von zur Mühlen. (= *Quellen und Studien zur baltischen Geschichte* 8, I. Hrsg. im Auftrag der Baltischen Historischen Kommission von Paul Kaegbein und Gert von Pistoohlkors.) Köln–Wien: Böhlau Verlag.
- Bušs, Ojārs 2003.** Personvārdi, vietvārdi un citi vārdi: izpētes pakāpieni. Rīga.

- EJN** = Eesti järvede nimestik. Looduslikud ja tehisjärved. 2006. Koost. Ruta Tamre. Keskkonnaministeeriumi info- ja tehnokeskus. Tallinn.
- EKNR** = Eesti kohanimeraamat. Käsikiri. Ilmumas. Eesti kohanimeraamatu käsikiri on koostatud aastatel 2009–2014. See sisaldab kohanimesid üle Eesti – peamiselt asustusnimesid, aga ka loodusnimesid, kokku 6062 nimeartiklit. Igas kohanimeartiklis esitatakse lühike kohalugu, nime etümoloogia(d), teavet pärimuse kohta jm infot. Raamatusse on artikleid kirjutanud Marit Alas, Marianne Blomqvist, Enn Ernits, Mariko Faster, Marje Joalaid, Marja Kallasmaa, Arvis Kiristaja, Marge Kuslap, Tiina Laansalu, Karl Pajusalu, Valdek Pall, Fred Puss, Peeter Päll ja Evar Saar.
- Endzelīņš, Janis 1934.** Die lettländischen Gewässernamen. – Zeitschrift für Slavische Philologie 11, 112–150.
- ENE** = Eesti nõukogude entsüklopeedia. 3, Film-Issõ, 1988. Tallinn: Valgus.
- Faster, Mariko 2013.** Veekogude ja teekonnaga seotud kohanimesid Eesti lõunapiiril. – Emakeele Seltsi aastaraamat 58 (2012). Peatoim. Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 39–57. <http://dx.doi.org/10.3176/esa58.03>.
- Hingeloend 1782.** Vana-Antsla mõisa hingeloend. EAA.1865.2.130/1.
- HLK** = Henriku Liivimaa kroonika. Heinrichi chronicon Livoniae. 1982. Tallinn: Eesti Raamat.
- Hulden, Lars 1997.** Younger names of old rivers. – You Name It. Perspectives on Onomastic Research. (= Studia Fennica 7.) Helsinki: Finnish Literature Society, 178–186.
- Kaart 1685** = Fempte dehls Transporterad Charta af det Geometr. Arbetet, som giord ahr Anno 1681, 1684 et 1685 öfwer Rappins Ampt medh der wedhliggiande Adelige Godz. EAA.308.2.88.
- Kaart 1900** = Ksp. Karolen. Krs. Werro. EAA.3724.5.2835, leht 1.
- Kallio, Petri 2014.** The Baltic and Finnic names of the river Gauja. – Baltic & Finnic in Contact. (= Uralica Helsingiensia 7.) Ilmumas.
- Kepsu, Saulo 2012.** Joennimet. – Virittäjä 2, 263–275.
- Kiviniemi, Eero 1977.** Väärät vedet. Tutkimus mallien osuudesta nimenmuodostuksessa. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 337.) Helsinki: SKS.
- Kluge, Friedrich 2002.** Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 24. Auflage. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Koivulehto, Jorma 1986.** *Pinta ja rasva*. – Virittäjä, 164–177. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/1986_164.pdf (04.11.2013).
- Koß, Gerhard 2002.** Namenforschung: Eine Einführung in die Onomastik. – Germanistische Arbeitshefte 34. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Loorits, Oskar 1935.** Mulgimaa ohvrikohad. – Kaleviste mailt. (= Õpetatud Eesti Seltsi kirjad 3.) Tartu: Õpetatud Eesti Selts, 225–300.

- Mullonen 1994** = Ирма И. Муллонен. Очерки вепской топонимии. Санкт-Петербург: Наука. Российская академия наук. Карельский научный центр. Институт языка, литературы и истории.
- MWB** = The Dialect Dictionary of the Mordvin Languages Based on the Heikki Paasonen Materials. <http://www.ling.helsinki.fi/~rueter/PaasonenMW.shtml> (07.02.2014).
- PAI** = Polnische Akten I. 1582–1591. Heft 5, 1970. Hrsg. Oleg Roslavlev. Hefte zur Landeskunde Estlands. München.
- Palander, Marjatta 2000.** Järvien ja lampien nimistä. – Elore 1/2000, 7. vuosikerta. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. http://www.elore.fi/arkisto/1_00/pal100.pdf (03.02.2014).
- Rahkonen, Pauli 2013.** South Eastern Contact Area of Finnic Languages in the Light of Onomastics. An Academic Dissertation for the Degree of Ph.D. at Helsinki University. Jyväskylä: Bookwell.
- Reiman, W[illem] 1916.** Eesti kohanimed. Teine järg. Koiwa. – Eesti Kirjandus 2, 25–32.
- Rev 1624/27** = Das Dorpater Land 1624/27. Heft 1, 1965. Hrsg. Oleg Roslavlev. Hefte zur Landeskunde Estlands. München.
- Räisänen, Alpo 2003.** Nimet mieltä kiehtovat. Etymologista nimistöntutkimusta. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 936.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rücker, Carl Gottlieb 1839.** Specialcharte von Livland in 6 Blättern. [Tartu:] Livländischen Gemeinnützigen und Ökonomischen Societät.
- Savukynas, Bronys 1966.** Ežerų vardai. – Lietuvių kalbotyros klausimai VIII. Vilnius.
- Schmid, Wolfgang Paul 1998.** Das baltische Zentrum in der alteuropäischen Hydronymie. – Baltistica XXXIII (2), 145–153.
- Simm, Jaak 1971.** Kohanimesid Tuglase noorusmaalt. – Keel ja Kirjandus 3, 178–179.
- SPK** = Suomalainen paikannimikirja. 2007. Päätoim. Sirkka Paikkala. (= Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146.) Helsinki: Karttakeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- SSA 1992** = Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 1, A–K. Päätoim. Erkki Itkonen (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tauli, Valter 1956.** Phonological Tendencies in Estonian. (= Historisk-filologiske meddelelser 36, 1.) København: Munksgaard.
- VE** = Väike entsüklopeedia. 2006. 2. tr. Peatoim. Rein Aro. Eesti Entsüklopeedia-kirjastus.

Gauja (Koiva) River and Aheru Lake – two hydronyms on the Estonian borderland

Mariko FASTER

The article looks at the origin of two hydronyms – Gauja (Koiva) River and Aheru Lake. Bodies of water are probably the first types of objects that were given names because people needed them for food and transportation purposes. Hydronyms are, on average, the oldest name strata and because of that include a lot of names of opaque origin (approximately 25% in Finland), difficult etymologies, and very old names. A complete overview of hydronyms in Estonia has not yet been written. This article aims to continue to explore the origin of two names.

Estonian and Latvian researchers have debated the origin of the name Koiva for decades. Different etymologies for this name were offered as far back as the 19th century. However, these etymologies have not been adequate either phonetically or typologically. This article presents the majority of these many etymologies. The name Koiva has not been discussed in Estonian for over a hundred years. Nevertheless, internationally, this name has probably been solved. Jorma Koivulehto (1986) has claimed that Koiva is not of Finno-Ugric origin. Koivulehto explains that in the name Koiva, just like in some Baltic and Germanic words, a consonant cluster is metathetically borrowed: **Gawja* > **Kaiva* > *Koiva*. Wolfgang Schmid (1998) has offered the most plausible etymology for Koiva. Schmid compares the German word *Gau* ‘river valley area’ (Germanic protoform **gawja*) with other *Gauja* names in Baltic languages. The word **gawja* has no specific Indo-European etymology and Schmid believes that the name *Gauja* (*Koiva*) contains an Old European hydronym. In addition to Schmid’s etymology, this article also offers a possible motive for the name, which compares the Daugava River (Väina) with Gauja (Koiva). This motive for naming should be clearer when we look at the geographical locations of those rivers. The estuaries of these two rivers are located close to each other. When giving names, the ancient name givers considered the direction and the point where the river was leading. Daugava has been an important international waterway, while Koiva has led to inland nearby.

Nobody has yet come up with the etymology for Aheru Lake. The name Aheru belongs together with other Estonian place names based on the stem *Ahi-* which are usually located on some ancient borders. The name *Ähijärv* also belongs to this name cluster. The direct meaning for the specific part of the name *ahi* has disappeared from modern Estonian, but it could be connected with the words *aštums* ~ *aštems* in Erzya and Moksha, which primarily express ‘staying’.

Therefore, the roots of these two names, Koiva and Aheru, are deeper than it looks at first glance. Koiva seems to belong together with Old European substrate names and Aheru with names of Uralic origin.

Keywords: onomastics, hydronyms, etymology, South Estonia

Mariko Faster
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51014 Tartu
mariko.faster@ut.ee

Võru Instituut
Tartu 48
65609 Võru
mariko.faster@wi.ee